

ПРОЄКТ «СТЕЖКА ПАМ'ЯТІ» У МІСТІ ВІДЕНЬ, ЯК ІНСТРУМЕНТ СУСПІЛЬНОГО ОСМИСЛЕННЯ ГОЛОКОСТУ В АВСТРІЇ

В'ячеслав Мордвінцев
Роман Потьомка

THE «PATH OF REMEMBRANCE» PROJECT IN THE CITY OF VIENNA AS A TOOL FOR PUBLIC REFLECTION ON THE HOLOCAUST IN AUSTRIA

Viacheslav Mordvintsev
Roman Potomka

The article is devoted to the specific features of the implementation of Holocaust memory policy in Austria, particularly through the example of the memorial project «Path of Remembrance» (Weg der Erinnerung), initiated in the city of Vienna at the beginning of the twenty-first century.

The relevance of the study is determined by the growing scholarly and public attention to issues of collective memory and the memorialization of the Holocaust in contemporary European urban space. Vienna, and in particular the district of Leopoldstadt, was one of the key centers of Jewish life in Austria, which was almost completely destroyed during the years of Nazi rule. An analysis of memorial practices such as the «Path of Remembrance» makes it possible to trace transformations in societal attitudes toward the past and to identify the mechanisms through which historical responsibility is understood and articulated.

The aim of the article is to examine the «Path of Remembrance» project in Vienna as a tool for preserving the historical memory of the Holocaust in the early twenty-first century, as well as to analyze its role in shaping public dialogue, cultural identity, and historical consciousness in contemporary Vienna.

Methods. The study employs historical-descriptive, comparative, and analytical methods. The research is based on an analysis of memorial inscriptions, as well as materials from official publications and the website of the Association «Stones of Remembrance of Jewish Victims of the Holocaust».

Results. The research findings demonstrate that the «Path of Remembrance» combines multiple levels of memorialization – from explanatory panels to individual commemorative stones that personalize the tragedy of the Holocaust. These memorial practices integrate the memory of the destroyed Jewish life into the everyday urban space and encourage active public engagement. On the basis of scholarly literature and official publications of the Association «Stones of Remembrance of Jewish Victims of the Holocaust», the structure, content, and symbolism of the memorial objects – commemorative stones, plaques, information panels, and directional signs – forming the spatial and cultural map of the «Path of Remembrance» are analyzed. Particular attention is paid to the documentation of individual and family memorials (on Pazmanitengasse, Tempelgasse, Konradgasse, Ibbstrasse, and Praterstrasse), which restore the historical presence of destroyed Jewish families within the urban landscape of contemporary Vienna and provide their relatives with an opportunity to commemorate the memory of their parents, grandparents, brothers, and sisters.

Conclusions. The «Path of Remembrance» represents an effective form of commemoration that contributes to overcoming historical silence and to the formation of a culture of memory in contemporary Austrian society. The results obtained may be used for further research into memorial practices in other European cities that experienced the atrocities of the Holocaust.

Keywords: Holocaust in Austria; Vienna; Leopoldstadt; memory politics; memorialization; Path of Remembrance; Jewish community.

Район Леопольдштатт у Відні традиційно був районом, де проживало багато віденських євреїв. В 1938 році, єврейське населення становило 206 000 осіб, тобто майже 40 відсотків від загального населення Відня (Hecht, Raggam-Blesch & Uhl 2023, s.13).

Серед євреїв переважна більшість – близько 180 000 осіб – проживала у Відні (Hecht, Raggam-Blesch & Uhl 2023, s. 13). Після «Аншлюсу» Австрії 12–13 березня 1938 р., євреїв за одну ніч позбавили прав, свобод та майна. Євреїв звільняли з роботи та забороняли займатися своєю професією, єврейські діти мусили покинути державні школи та були виключені з вищої освіти, а підприємства та магазини були експропрійовані шляхом «аріанізації». Було заарештовано провідних членів Єврейської громади Відня (IKG), видатних політиків, інтелектуалів та бізнесменів, головним чином для того, щоб чинити тиск на єврейське населення та спонукати до швидкої еміграції (Hecht, Raggam-Blesch & Uhl 2023, s. 14).

Багато єврейських чоловіків, жінок та дітей з інших районів, Нижньої та Верхньої Австрії, Бургенланду, Штирії, Каринтії, Зальцбургу, Тироля та Форарльберга були змушені покинути свої домівки та переселитись за наказом нацистів до «колективних квартир» у район Леопольдштадт. Саме тут, у районі було створено закрите єврейське Гетто. Тих, хто не зміг втекти, згодом депортували до концтаборів де їх згодом знищували.

Відомо, що серед жертв Голокосту в Австрії – 43,8 відсотка становили чоловіки, а 56,2 відсотка – жінки (Hecht, Raggam-Blesch & Uhl 2023, s. 37).

Перші документування нацистського Голокосту проводилися в Австрії «Архівом австрійського опору» у 1960-ті роки. Однак, по-справжньому тема Голокосту увійшла до австрійської історіографії у 1980-ті роки ХХ ст. Поштовхом до цього стало активне обговорення подій війни під час виборів у президенти Австрії в 1986 році, ініційоване скандалом про нацистське минуле Курта Вальдхайма (Österreichs umstrittener Präsident. SZ.de Zeitung 2007).

В цілому в Австрії збереження пам'яті жертв Голокосту підтримується на державному рівні. Так, зокрема, Австрійська служба пам'яті жертв Голокосту з 1991 року є альтернативою для служби в армії і фінансується переважно міністерством внутрішніх справ Австрії. У 1995 році заснований Національний фонд Республіки Австрія для жертв націонал-соціалізму, щоб визначити особливу відповідальність Республіки Австрія перед жертвами націонал-соціалізму. Він надає допомогу жертвам нацистських переслідувань, зокрема особам, які не отримали жодної підтримки, які особливо потребують допомоги (Der Nationalfonds der Republik Österreich für Opfer des Nationalsozialismus).

На початку ХХІ століття продовжується меморіалізація історичної пам'яті Голокосту. Серед нових проєктів на початку двохтисячних, варто виділити «Стежку пам'яті через Леопольдштадт».

Завдяки цьому проєкту відбувається дослідження повсякденного життя євреїв і служить зразковим пам'ятником багатьом людям, які тут жили. Розпочала проєкт меморіалізації – асоціація «Камені пам'яті єврейських жертв Голокосту», яка була заснована у 2005 році. Асоціація активно займається вшануванням пам'яті єврейських жертв Голокосту та у збереженні історії про єврейське життя та культуру до захоплення влади нацистами. Вагомий внесок у відродження історичної пам'яті, створенні меморіальних дошок, зробили Далія Хіндлер, Маттіас Байер, Росвіта Хаммер, Валі Штайнер, Карл Індіріх, Ернст Фіцка, Елізабет Бен Давід-Гіндлер, Захава Гіндлер, Емілі Штюбер та інші. Проєкт фінансується за рахунок спонсорів, донатів звичайних людей.

Організаторами проєкту, істориками Голокосту було створено 19 томне видання, в якому описана історія кожного загиблого єврея, який закарбований у меморіальній дошці (Broschüren zu den Stationen). Також була створена книга «Жива пам'ять» після першого проєкту в Леопольдштадті. У книзі автори розповідають про життя євреїв за часів нацизму. Створено офіційний сайт, де представлені наукові видання, брошури, багатотомні праці з історії загиблих євреїв, камені яким встановлюються у Відні починаючи з 2005 року (Steine der Erinnerung). Саме ці матеріали були використані нами при написанні статті.

Своїми прикладами асоціація «Камені пам'яті єврейських жертв Голокосту» прагне зберегти пам'ять про єврейське життя та культуру, знищену нацистами у Віденському районі Леопольдштадт. «Стежка пам'яті» заохочує перехожих до роздумів. Трансформуючи громадський простір, асоціація хоче зробити свій внесок у процес осмислення Віднем свого минулого (Steine der Erinnerung).

Меморіалізація історичної пам'яті Голокосту в районі Леопольдштадт міста Відень складається з декількох рівнів.

1. Пояснювальні панелі.

Вони документують колишнє єврейське повсякденне життя, єврейську культуру та історію переслідувань і депортацій.

2. Пам'ятні камені для вбитих єврейських жителів поруч з будинками, а також на початку проєкту було встановлено дорожні знаки, які показують шлях до меморіальних дошок.

Кожен «камінь» має розмір 10x10 см; блоки з чотирьох каменів часто укладають на тротуарі.

Багато родичів та зацікавлених осіб з усього світу звертаються до асоціації, щоб встановити меморіальні камені для членів своїх родин. Багато з них приїжджають до Відня на церемонію відкриття (Steine der Erinnerung). Таку ж кількість каменів кладуть для людей, у яких немає родичів. Спонсорами проєкту виступають звичайні громадяни Австрії, родичі загиблих євреїв. На офіційному сайті є прейскурант цін від 150 до 770 євро за створення меморіальної дошки загиблomu під час Голокосту (Mein Beitrag. Steine der Erinnerung).

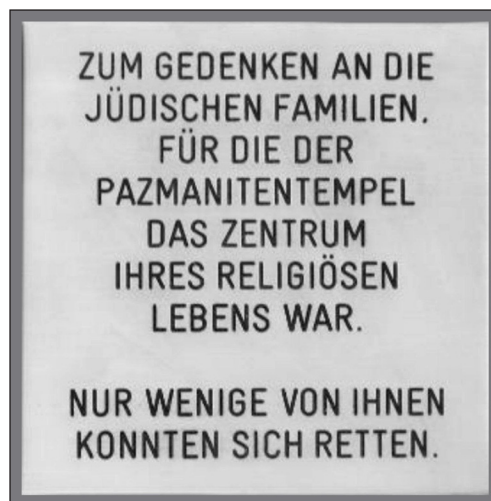
Детально розглянемо меморіальні дошки. На вулиці Пазманітенгассе, у будівлі № 6 розташовувалась синагога, про що засвідчує пам'ятний напис німецькою мовою – «Zum Gedenken An Die Jüdischen Familien. Für Die Der Pazmaniten Tempel Das Zentrum Ihres Religiösen Lebens War. Nur Wenige Von Ihnen Konnten Sich Retten» – в перекладі українською означає – «На пам'ять про єврейські сім'ї, для яких Пазманітський храм був центром їхнього релігійного життя. Лише небагатьом з них вдалось втекти» (Weg der Erinnerung durch die Leopoldstadt 2007, s. 9).

Відомо, що Великий вплив галицьких євреїв наприкінці XIX століття створив потребу в будівництві великої синагоги в районі Фолькерт, на додаток до існуючих молитовних будинків. Замовником було об'єднання молитовних будинків «Am Volkert», яке, окрім релігійних служб, також взяло на себе низку важливих соціальних обов'язків для іммігрантів. План розробив відомий архітектор Ігнац Райзер, який мав свою майстерню в цьому районі.

Синагогу була освячена в 1913 році. Вона мала 500 місць для чоловіків і 400 для жінок. Окрім двох молитовних залів, вона також включала громадський центр, бібліотеку та зал засідань ради, де відбувалися лекції та дискусії з релігійних питань.

Позитивне, майже шанобливе ставлення засновників храму виражене в його офіційній назві – «Храм Пошани Імператора Франца Йосифа».

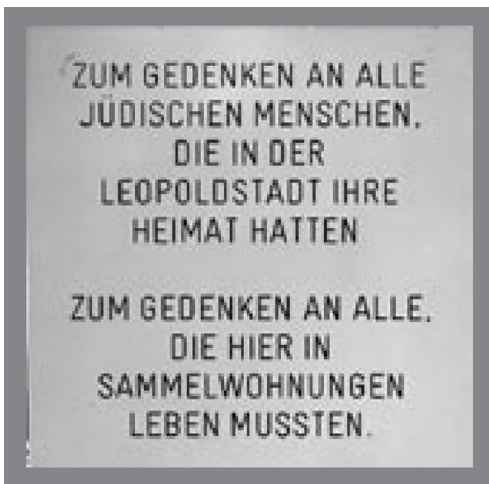
Терор, який був вчинений нацистами проти віденських євреїв, що розпочався 12 березня 1938 року, докорінно змінив демографічний склад району та призвів до непоправних культурних втрат. 9–10 листопада 1938 року Великий храм-синагога на Пазманітенгассе, так само як і храм на Темпельгассе 3/5, та молитовні будинки на Леопольдсгассе та Шроттгіссергассе

*Іл. 1. Меморіальна дошка на вулиці Пазманітенгассе 6. Відень.
Джерело: Weg der Erinnerung durch die Leopoldstadt. Verein Steine der Erinnerung an das jüdische Leben Gedenken an die jüdischen EinwohnerInnen Station 19–42. Teil 2. Wien 2007. S. 9.*

*Іл. 2. Леопольдштадська синагога (Темпл).
Фото поч. XX ст.*

Іл. 3, іл. 4. Меморіальні таблиці встановлені поруч з Синагогою по вулиці Темпельгассе 3/5. Джерело: *Weg der Erinnerung durch die Leopoldstadt. Erinnerung an das jüdische Leben Gedenken an die jüdischen Einwohnerinnen. Station 1–17. 2006. S. 7.*

були підпалені, а згодом зруйновані. У пам'ять про них були встановлені меморіальні дошки.

На вулиці Темпельгассе 3/5 розташовувалась відома у Відні Леопольдштадська синагога (Темпл), яка була найбільшим храмом міста. Побудована між 1854–1858 рр. за планом архітектора Людвіга Фьостера. Всередині храм міг умістити 3000 осіб. На відміну від інших синагог, Темпл не був прихований за фасадом багатоквартирного будинку. Храм став прикладом для багатьох інших синагог у Східному стилі, перш за все для Загребської синагоги, Іспанської синагоги в Празі, храмової синагоги в Кракові та синагоги в Бухаресті. У 1938 році синагога була знищена нацистами (*Weg der Erinnerung durch die Leopoldstadt 2006, s. 9*).

Поруч з Синагогою встановлено меморіальні таблиці – «Zum gedenken an alle Jüdischen Menschen, Die in der Leopoldstadt ihre Heimat hatten. Zum gedenken an alle, die hier in sammelwohnungen Leben mussten». «На пам'ять про весь єврейський народ, який мав свій дім у Леопольдштадті та напам'ять про всіх, кому довелося жити тут у комунальних квартирах» (*Weg der Erinnerung durch die Leopoldstadt 2006, s. 9*). Біля таблиці встановлена інша пам'ятна дошка – «Zur Erinnerung an das Jüdische Leben. Das die Leopoldstadt geprägt und an die Jüdische Kultur, die Wien vielfältig bereichert hat». У перекладі – «На згадку про єврейське життя, яке сформувало Леопольдштадт, та єврейську культуру, яка збагатила Відень у багатьох відношеннях» (*Weg der Erinnerung durch die Leopoldstadt. 2006, s. 9*).

На вулиці Конрадгассе поруч з будівлею № 1 розташована пам'ятна дошка з наступним написом: «In diesem Haus wurden 175 Menschen in Sammelwohnungen gepercht. Ehe die Nazis sie deportieren. Nur 12 von ihnen haben überlebt». Згідно з написом, у цій будівлі 175 людей були розміщені в комунальних квартирах, перш ніж нацисти їх депортували та знищили у концтаборах. Вижило лише 12 з них (*Weg der Erinnerung durch die Leopoldstadt 2007, s. 15*).

За матеріалами Евелін Кляйн, «Велика кількість будинків у Леопольдштадт повністю складалися з так званих єврейських колективних квартир. Також квартири розташовувались у бідних районах Відня, зокрема у Нордбанфіртелі. Наприклад, багатоквартирний будинок на Конрадгассе, 1 мабуть, складався виключно з таких колективних квартир. Між лютим 1941 року та березнем 1944 року з цього будинку було депортовано загалом 171 особу» (*Weg der Erinnerung durch die Leopoldstadt 2007, s. 15*).

Більшість із понад 66 000 австрійських жертв Голокосту перед депортацією були відправлені до чотирьох нацистських таборів збору, а звідти перевезені поїздами «на Схід», спочатку вантажівками через місто до станцій Аспангбанхоф або Нордбанхоф. Ці табори збору розташовувалися за адресами Кляйне Шперльгассе 2а, Кастеллезгассе 35 та два табори за адресами Мальцгассе 7 та 16.

Тим, кого призначали для депортації, дозволялося брати лише ручну поклажу до збірного табору, де їм часто доводилося чекати кілька днів у край поганих гігієнічних умовах на відправлення наступного транспорту, що зазвичай призводило до їхньої смерті.

Наведемо звіт Франца Лева, соціального працівника єврейської громади: «Шперльгассе була колишньою школою; всі три табори були колишніми школами. Класи були очищені, і люди лежали на матрацах, один поруч з одним, кожна людина мала лише стільки місця, скільки дозволяв її матрац. Їм не було чим прикритися. Це було жахливо взимку; люди мерзли, а кімнати

не опалювалися. Але люди недовго залишалися в таборах; транспорти прямували або до Терезієнштадту, або до Польщі, або в невідомому напрямку. Останнє означало табори, де людей негайно отруювали газом» (Weg der Erinnerung durch die Leopoldstadt 2006, s. 25).

На дошках вшановують багато загиблих євреїв, єврейських родин. Прикладом може слугувати пам'ятний знак на вулиці Ібштрассе 5. Згідно з архівними матеріалами та спогадами родички Валері Ширмаєр у цьому будинку проживала родина Ауфріхтіг. На таблиці написано «In diesem Hause wohnten Aloise Aufrechtig, Berta Aufrechtig, Hermann Aufrechtig» (В цьому будинку проживав Алоїз Ауфріхтіг, Берта Ауфріхтіг, Герман Ауфріхтіг).

Алоїс Ауфріхтіг народився 13 січня 1880 року в місті Босковице (сучасна Чехія) в сім'ї Якоба та Бетті Ауфріхтіг (уродженої Гуссерль). Алоїс жив зі своєю дружиною у другому районі Відня та був батьком чотирьох дітей. Він був комівояжером, а також працював неповний робочий день у ресторані, де розважав гостей своїм співочим голосом. У серпні 1939 року він втік до Брно, сподіваючись уникнути нацистських переслідувань. 16 листопада 1941 року нацисти його депортували з Брно до Мінська, де він і загинув (Steine der Erinnerung: Familie Aufrechtig).

Його дружина, Берта Ауфріхтіг (уроджена Кракавер), народилася 7 червня 1883 року в Нікольсбурзі (Мікулові – Чехія). Щоб заробити додаткові гроші, вона подорожувала сільською місцевістю, продаючи мило. Вона також іноді працювала у ресторані разом з чоловіком. Депортована 19 березня 1942 року з Брно до Терезієнштадту, а 1 квітня 1942 року до П'ясків (Польща), де і вона загинула (Weg der Erinnerung durch die Leopoldstadt 202, s. 38).

Герман Ауфріхтіг народився у Відні 10 вересня 1911 року, в сім'ї Берти та Алоїса Ауфріхтіг. Він навчався у початковій школі з 1918 по 1924 рік, а потім у середній школі до 1925 року. Після цього він навчався на чоловічого кравця. З квітня 1938 по квітень 1939 року він працював у компанії Plasek & Co. у Брно. Його, ймовірно, депортували до міста Ніско (Польща), де його сліди губляться. Подальша його доля невідома (Steine der Erinnerung: Familie Aufrechtig).

.По вулиці Ібштрассе 4 встановлена таблиця, яка свідчить, що тут проживали Ісак Арон Розен, Анна Розен, Ніна Лустіг та Давід Дум. Згідно з меморіальною дошкою Ісак Арон Розен, народжений 29 березня 1885 року, депортований з Відня до Бухенвальду 2 жовтня 1939 року. Вбитий 30 січня 1940 року (Steine der Erinnerung: Familie Aufrechtig).

Анна Розен, уроджена Фіш, народилася 16 вересня 1886 року. Депортована 5 червня 1942 року з Відня до Ізбиці. Вбита під час Голокосту (Steine der Erinnerung: Familie Aufrechtig).

Ніна Лустіг, народжена 29 вересня 1876 року, депортована 17 липня 1942 року з Відня до Освенцима. Вбита під час Голокосту (Steine der Erinnerung: Familie Aufrechtig).

Іл. 5. Меморіальна дошка на вулиці Конрадгассе 1. Відень. Джерело: Weg der Erinnerung durch die Leopoldstadt. Verein Steine der Erinnerung an das jüdische Leben Gedenken an die jüdischen EinwohnerInnen Station 19–42. Teil 2. Wien 2007. S. 15.

Іл. 6. Меморіальна дошка родини Ауфріхтіг. Вулиця Ібштрассе 5. Відень. Фото Катерини Потьомки (листопад 2025 р.).

Іл. 7, іл. 8. Меморіальна дошка присвячена загиблим євреям – Ісаку Арону Розену, Ніні Лустіг, Девіду Думу. Вулиця Ібштрасе 4. Відень. Фото Катерини Потьомки (листопад 2025 р.)

Девід Дум, народжений 17 лютого 1876 року, депортований 2 жовтня 1939 року з Відня до Бухенвальду. Вбитий 12 листопада 1939 року в Бухенвальді (Steine der Erinnerung: Familie Aufrichtig).

На вулиці Пратерштрасе 36 встановлена меморіальна дошка у пам'ять про загиблих акторів Бенціон Сігалл, Рахель Вайсберг, Аліса Кох та Германа Вайнберга (Weg der Erinnerung durch die Leopoldstadt 2006. s.10). На дошці вказано, що «Benzion Sigall 15.10.1900 Ermordet in Belzec. Rahel Weissberg 28.2.1901 Ermordet in Belzeg. Alice Koch 19.10.1900 Deportiert 1942 nach Minsk. Hermann Weinberg 4.7.1903 Deportiert 1942 Theresienstadt auschwitz Ermordet am 14.7.1942».

Герман Вайнберг народився 4 липня 1863 року в Україні. З раннього віку він прагнув стати актором. У 1886 році Герман Вайсберг отримав ліцензію на керівництво власним єврейським ансамблем (Weg der Erinnerung durch die Leopoldstadt 2006, s. 10). З 1901 року він проживав та працював у Відні. У 1905 році Герман Вайнберг став керівником власної трупи, а згодом працював актором у різних єврейських театрах. У 1936–1937 рр. він грав у «Г'єсах єврейських артистів». Герман Вайнберг вважався ініціатором першого єврейського театру у Відні.

Був одружений з акторкою Сальсією Вайнберг. У подружжя було вісім дітей. Герман Вайнберг був депортований до Терезієнштадта і вбитий в Освенцимі 14 липня 1942 року (Weg der Erinnerung durch die Leopoldstadt 2006, s. 10).

За наявною інформацією Бенціон Сігалл був вбитий у Белжеці. Рахель Вайсберг, народилась 28 лютого 1901 року. Вбита у Белжеці. Аліса Кох, 19 жовтня 1900 року. Депортована до Мінська в 1942 році (Weg der Erinnerung durch die Leopoldstadt 2006. s. 10).

Відомо, що вулиця Пратерштрасе була центром єврейського театру. Численні мандрівні трупи ставили тут театральні вистави мовою ідиш. Такі кабаре-ансамблі, як Будапештський Орфей, розпочали свою кар'єру в Леопольдштадті та зверталися не лише до єврейської аудиторії, а й ставили вистави австрійцям. Найбільш відомими були «Г'єси єврейських артистів» та «Сцена Роланда». Багато єврейських театральних проєктів закрилися на початку 1930-х рр. Єврейських акторів та кабаре-артистів переслідували, вбивали або змушували емігрувати націонал-соціалісти (Weg der Erinnerung durch die Leopoldstadt 2006, s. 11).

Іл. 9. Меморіальна дошка на вулиці Пратерштрасе 36. Джерело: Weg der Erinnerung durch die Leopoldstadt. Erinnerung an das judische Leben Gedenken an die judischen Einwohnerinnen. Station 1–17. S. 10.

Отже, Дослідження історії Голокосту в Австрії, зокрема у віденському районі Леопольдштадт, засвідчує про активну роботу над державною політикою пам'яті за останні десятиліття в Австрії. Відомо, що державна політика пам'яті – важлива складова гуманітарної політики держави, сукупність унормованих у концептуальному й правовому відношеннях принципів, методів та конкретних державних і суспільно – політичних заходів з використання інформації про історичне минуле в процесах державного будівництва і соціокультурного відтворення політичної нації.

«Стежка пам'яті» у районі Леопольдштадт міста Відень є важливою складовою сучасної політики пам'яті Австрії, спрямованої на визнання історичної відповідальності, збереження культурної спадщини та недопущення повторення злочинів тоталітарних режимів. Її реалізація засвідчує, що пам'ять про Голокост у Відні перейшов від стадії замовчування у 50–60 х рр. XX ст., до відкритого суспільного осмислення на початку XXI ст., а комеморативні практики стають невід'ємною частиною історичного та культурного простору міста.

Список джерел та літератури References

Broschüren zu den Stationen. [Online]. Available from: <https://steinedererinnerung.net/publikationen/broschueren-zu-den-stationen/> [In German].

Der Nationalfonds der Republik Österreich für Opfer des Nationalsozialismus. [Online]. Available from: <https://www.nationalfonds.org/ueber-uns> [In German].

HECHT, D. J., RAGGAM-BLESCH, M. & UHL, H., 2023, Letzte Orte – Die Wiener Sammellager und die Deportationen 1941/42. Wien. 273. [In German].

KRANEBITTER, A., 2018, Jenseits des Zählbaren: Quantitative Auswertungen zur jüdischen Bevölkerung Österreichs zwischen 1938 und 1945. Wien: Dokumentationsarchiv des österreichischen Widerstandes (Hrsg.), Forschungen zu Vertreibung und Holocaust. 31–52. [Online]. Available from: https://www.doew.at/cms/download/7ctmc/jb2018_kranebitter.pdf [In German].

Lebendiges Gedenken: Geschichten rund um die «Straße der Erinnerung», 2014. Wien. 98. [In German].

Mein Beitrag. Steine der Erinnerung. [Online]. Available from: <https://steinedererinnerung.net/mein-beitrag/> [In German].

Österreichs umstrittener Präsident. 2007. SZ. de Zeitung. [Online]. Available from: <https://web.archive.org/web/20200607200940/https://www.sueddeutsche.de/politik/kurt-waldheim-oesterreich-1.639120> [In German].

Steine der Erinnerung. [Online]. Available from: <https://steinedererinnerung.net/projekte-2/2-weg-der-erinnerung/> [In German].

Steine der Erinnerung: FamilieAufrichtig. [Online]. Available from: [https://dort.pw/dort.php?grp\[\]=82&show=5383](https://dort.pw/dort.php?grp[]=82&show=5383) [In German].

Weg der Erinnerung durch die Leopoldstadt, 2007. Verein Steine der Erinnerung an das jüdische Leben: Gedenken an die jüdischen EinwohnerInnen. Stationen 19–42. Teil 2. Wien. 64. [Online]. Available from: <https://steinedererinnerung.net/wp-content/uploads/2-Broschuere-2-min.pdf> [In German].

Weg der Erinnerung durch die Leopoldstadt. 2006. Erinnerung an das jüdische Leben, Gedenken an die jüdischen EinwohnerInnen. Stationen 1–17. Teil 1. Wien. 48. [Online]. Available from: <https://steinedererinnerung.net/wp-content/uploads/2-Broschu%CC%88re-1.pdf> [In German].

Weg der Erinnerung durch die Leopoldstadt: 2021 Erinnerung an das jüdische Leben, Gedenken an die jüdischen EinwohnerInnen. Teil 3. 56. [Online]. Available from: https://steinedererinnerung.net/wp-content/uploads/2-Broschuere-3_ueberarbeitet-2021.pdf [In German].

Проект «Стежка пам'яті» у місті Відень, як інструмент суспільного осмислення Голокосту в Австрії

Стаття присвячена особливостям реалізації політики пам'яті Голокосту в Австрії, зокрема на прикладі меморіального проєкту «Стежка пам'яті» (Weg der Erinnerung), започаткованого у місті Відень на початку XXI ст.

***Актуальність** дослідження зумовлене зростанням уваги до проблематики колективної пам'яті та меморіалізації Голокосту в сучасному європейському міському просторі. Відень,*

зокрема район Леопольдштадт, був одним із ключових центрів єврейського життя Австрії, майже повністю знищеного в роки нацистського панування. Аналіз меморіальних практик, таких як «Стежка пам'яті», дозволяє простежити трансформацію суспільного ставлення до минулого та механізми осмислення історичної відповідальності.

Метою статті є дослідження проєкту «Стежка пам'яті» у Відні, як інструменту збереження історичної пам'яті про Голокост на початку XXI ст., а також аналіз її ролі у формуванні суспільного діалогу, культурної ідентичності та історичної свідомості сучасного Відня.

Методи. У роботі використано історико-описовий, порівняльний та аналітичний методи. Застосовано аналіз меморіальних написів, а також матеріалів офіційних видань і сайту асоціації «Камені пам'яті єврейських жертв Голокосту».

Результати дослідження показали, що «Стежка пам'яті» поєднує різні рівні меморіалізації – від пояснювальних панелей до індивідуальних пам'ятних каменів, які персоналізують трагедію Голокосту. Виявлено, що ці меморіальні практики інтегрують пам'ять про знищене єврейське життя в повсякденний міський простір та сприяють активному залученню громадськості. На основі літератури та офіційних видань асоціації «Камені пам'яті єврейських жертв Голокосту» проаналізовано структуру, зміст і символіку об'єктів меморіалізації – пам'ятних каменів, таблиць, інформаційних панелей і дорожніх вказівників, що формують просторову й культурну карту «Стежки пам'яті». Особлива увага приділена документуванню прикладів індивідуальних та родинних меморіалів (на вулицях Пазманітенґассе, Темпельґассе, Конрадґассе, Ібштрассе, Пратерштрассе), які відновлюють історичну присутність знищених єврейських родин у міському ландшафті сучасного Відня, а їхні родичі мають можливість вшанувати пам'ять своїх батьків, бабусь і дідусів, братів і сестер.

Висновки. «Стежка пам'яті» є ефективною формою комеморації, яка сприяє подоланню історичного замовчання та формує культуру пам'яті у сучасному австрійському суспільстві. Отримані результати можуть бути використані для подальших досліджень меморіальних практик у інших європейських містах, які зазнали жахливих злочинів Голокосту.

Ключові слова: Голокост в Австрії, Відень, Леопольдштадт, політика пам'яті, меморіалізація, «Стежка пам'яті», єврейська громада.

Viacheslav Mordvintsev, Doctor of Historical Sciences, Professor of the Department of Central and Eastern European History, Taras Shevchenko National University of Kyiv.

В'ячеслав Мордвінцев, доктор історичних наук, професор кафедри історії Центральної та Східної Європи історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2997-746X>

Roman Potomka, Historian Category I of the Department of Central and Eastern European History, Taras Shevchenko National University of Kyiv.

Роман Потьомка, історик I категорії кафедри історії Центральної та Східної Європи історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-0443-0819>

Received: 07.01.2026

Advance Access Published: February, 2026